

ФІЗИЧНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

PHYSICAL AND ECONOMIC FOUNDATIONS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Рецензія на монографію д.е.н., професора Львівського національного університету імені Івана Франка Лідії Гринів «Фізична економія: нові моделі сталого розвитку»

Сьогодні, на жаль, економічна наука ігнорує внесок природних чинників у підтримку добробуту людства, оскільки не вимірюється вартість життєпідтримувальних функцій біосфери Землі. Усунути цю антропологічну помилку можна за рахунок розширення системи координат дослідження теоретичної економіки, розвиваючи космогенну методологію фізичної економії. Водночас проблеми формування економіки сталого розвитку потребують якісно нового міждисциплінарного методологічного підґрунтя. Саме цій життєво важливій та безумовно актуальній темі присвячено наукову монографію д. е. н., професора Л.Гринів, яка може допомогти у вирішенні цих актуальних проблем сьогодення.

Сучасні імперативи економічної діяльності суспільства, як відомо, не враховують важливих факторів відтворювальних процесів у біосфері Землі. Тому світ дедалі частіше зіштовхується з проблемою зростаючого дефіциту не тільки природних ресурсів, а й умов відтворення наземних екологічних систем, де вони формуються. Це зумовлює потребу в більш уважному ставленні до проблем збереження природної продуктивності поверхні Землі, про що у свій час наголошував український вчений, засновник фізичної економії – Сергій Подолинський. Адже втрата фотосинтезуючої здатності поверхні Землі в наш час супроводжується зниженням біорозмаїття та зменшенням дебету природних джерел питної води.

Ще в XIX ст. цей всесвітньо відомий вчений вперше у світовій науковій думці звернув увагу на те, що економіку світу не можна розглядати

ізолювано від економіки Космосу. Трактуючи працю як фактор виробництва, вчений наголошував, що корисною працею в економіці можна вважати лише ту, яка збільшує енергетичний бюджет Землі.

В основу рецензованого монографічного дослідження автор ставить парадигму вбудови економіки в простір біосфери Землі, що потребує розгляду економічних процесів і явищ у тісному взаємозв'язку з енергетично-речовинними та біоінформаційними потоками на її поверхні. Ця парадигма базується на врахуванні параметрів фізики простору наземної біосфери, оскільки надзвичайно важливим завданням новітньої економічної науки є збереження природного рівня енергетичного забезпечення біогеоценозів. Без цього біосфера втрачатиме свою працездатність, а отже, енергетичний бюджет земної поверхні (за С.Подолинським) ставатиме дедалі більш дефіцитним. Тому нові евристичні моделі, які пропонує автор, базуються на синтезі законів фізики, екології, геоботаніки та геохімії ландшафтів, біофізики та економіки.

Автор обґрунтовує, що ентропійна «поведінка» традиційної господарської діяльності проявляється нині саме в руйнуванні біосфери Землі, що призводить до зниження обсягу наземної продукції фотосинтезу. Тому, виходячи з міждисциплінарних досліджень цієї проблеми, очевидним завданням є необхідність дотримання принципу негентропійної достатності в процесі господарської діяльності, що відбувається на поверхні Землі.

У зв'язку з цим автор доводить, що в сучасних умовах існування негативних природних змін,

що обумовлюють інфляційні процеси в економіці, теорія економіки сталого розвитку має зосередити увагу на її новій функції – функції збереження півки життя (за В.Вернадським). Водночас автор зазначає, що з того часу, відколи соціум зі своїм господарством став геологотрансформуючим чинником розвитку біосфери (згідно з вченням В.Вернадського), вона перетворюється на планетарну екологосоціогосподарську систему (ЕСГС), яка і є об'єктом дослідження та моделювання новітньої фізичної економії.

Першочерговим завданням на шляху вирішення проблем сталого розвитку світу, вважає автор, є розширення системи координат методологічного підґрунтя економічної науки та розвиток просторової макроекономіки сталого розвитку на основі інтеграції новітніх досягнень природничих та соціальних наук. Адже існуюча системна криза світової економіки є свідченням того, що виникли певні якісно нові умови, які зумовлюють у ній циклоутворення, а отже, впливають на стан її відтворення.

Структура монографії дозволяє послідовно розкрити основний зміст дослідження та окреслити інноваційні підходи до роз'язання проблем на шляху формування економіки сталого розвитку.

Розглянувши в першому розділі філософсько-світоглядні передумови зміни парадигми сучасної економічної науки, а в другому – наукові школи постнекласичної економічної науки загалом, автор значну увагу приділяє теоретичному аналізу концепцій та наукових досягнень представників Української школи фізичної економії – С.Подолінського, В.Вернадського та М.Руденка. На основі цього окреслено напрями та здобутки новітньої фізичної економії, які набувають особливої актуальності з огляду на проблеми сталого розвитку. У третьому розділі монографії досліджено економіку в системі просторових координат біосфери, де здійснено термодинамічний аналіз впливів енергетично-речовинних потоків на стійкість наземних екологічних систем як ядра ЕСГС та розкрито особливості функціонування природного локального «ринку» в просторово-часових координатах біосфери.

Автор глибоко досліджує наукові узагальнення та закони В.Вернадського й синтезує їх із новітніми досягненнями інших природничих наук. Це дало їй змогу з'ясувати фізико-економічну сутність та функції природного капіталу,

сформувавши моделі інвестицій, заощаджень та споживання природного капіталу ЕСГС та підійти до обґрунтування його фізико-економічної теорії. Враховуючи значення трьох планетарно важливих функцій біосфери, що відіграють особливу роль у подальшому розвитку економіки та людства загалом, у п'ятому розділі автор розкриває сутність біосферного імперативу сталого розвитку економіки та робить вступ у просторову (фізичну) макроекономіку сталого розвитку світу. Розглядаючи природну родючість Землі як важливу передумову сталого розвитку економіки в просторі біосфери, обґрунтовано фізико-економічну модель колообігу ресурсів продуктів і доходів у екологосоціогосподарській системі держави.

Обґрунтовуючи фізико-економічні методологічні основи теорії сталого розвитку екологосоціогосподарської системи, автор визначила фактори їх енергетичного відтворення та здійснила оцінку його взаємозв'язку з економічним відтворенням. Це дало змогу змодельовувати якісно нові просторові функції відтворення природного капіталу, що, на відміну від функцій сталого розвитку, які прийняті в сучасному макроекономічному аналізі, націлюють на те, щоб запобігати руйнуванню довкілля на основі збереження фотосинтезуючої здатності поверхні Землі. Це у свою чергу стало підґрунтям для якісно нових методологічних підходів щодо визначення індикаторів сталого розвитку екологосоціогосподарської системи держави.

Значний науковий інтерес становить завершальний розділ монографії, в якому запропоновано нові концептуальні підходи до формування фізико- економічної теорії вартості та збалансування грошового ринку й ринку родючості Землі.

У цілому слід зазначити, що монографічне наукове дослідження, яке здійснила професор Л.Гринів, є новаторським, представляє інноваційну методологію досліджень та нові моделі вирішення проблем сталого розвитку й заслуговує на високу оцінку.

Сергій ХАРИЧКОВ,
завідувач кафедри менеджменту
Інституту бізнесу, економіки
та інформаційних технологій
Одеського національного
політехнічного університету,
доктор економічних наук, професор,
Лауреат премії НАН України
імені М.І. Туган-Барановського